

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)
SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)
SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Jolanta Włostowska

w sprawie **R.M.**

w przedmiocie wyroku łącznego,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 19 lipca 2023 r.

skargi na wyrok kasatoryjny Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 15 lutego 2023 r., sygn. akt IV Ka 11/23, uchylający wyrok łączny Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 3 października 2022 r., sygn. akt II K 352/22,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Oławie rozpoznawał sprawę R.M. skazanego następującymi prawomocnymi wyrokami:

I. wyrokiem Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 10 grudnia 2019 r., sygn. akt II K 774/19, za przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k. popełnione w dniu 4 września 2019 r., na karę 8 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem

wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cel społeczny w wymiarze 20 godzin miesięcznie, na poczet której zaliczono okres zatrzymania w dniu 4 września 2019 r. (od godz. [...] do godz. [...]); przy czym postanowieniem z dnia 29 grudnia 2020 r. zarządzono wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wymiarze 115 dni, zaś zastępcza kara pozbawienia wolności wykonana została w okresie od dnia 21 stycznia 2021 r. do dnia 15 maja 2021 r.;

II. wyrokiem Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 26 lutego 2020 r., sygn. akt II K 977/19, za przestępstwo z art. 278 § 5 k.k. w zw. z art. 275 § 1 k.k. i art. 276 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. popełnione w dniu 23 września 2019 r., oraz za ciąg przestępstw z art. 279 § 1 k.k. popełniony w dniach 23 i 24 września 2019 r. na kary jednostkowe 5 miesięcy pozbawienia wolności i roku pozbawienia wolności, a następnie na karę łączną roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat próby, na poczet której zaliczono okres zatrzymania w dniu 25 września 2019 r. (od godz. [...] do godz. [...]), oraz, na podstawie art. 33 § 2 k.k., na karę grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych po 20 złotych każda z nich, przy czym postanowieniem z dnia 30 października 2020 r. kara grzywny została zamieniona na pracę społecznie użyteczną; postanowieniem z dnia 25 listopada 2021 r. zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności, która była wykonywana w okresie od dnia 15 grudnia 2021 r. do dnia 14 grudnia 2022 r.;

III. wyrokiem Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 8 czerwca 2020 r., sygn. akt II K 1050/19, za przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. popełnione w okresie pomiędzy 5 a 6 listopada 2019 r., na karę grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych po 20 złotych każda z nich, orzeczono obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody; postanowieniem z dnia 30 października 2020 r. kara grzywny została zamieniona na pracę społecznie użyteczną;

IV. wyrokiem Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 16 marca 2021 r., sygn. akt II K 471/20, za ciąg przestępstw z art. 278 § 1 k.k. popełniony w dniu 3 kwietnia 2020 r. i w okresie od 13 do 16 maja 2020 r. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, na poczet której zaliczono okres zatrzymania w dniu 3 kwietnia 2020 r. (od godz. [...] do godz. [...]) i w dniu 4 czerwca 2020 r. (od godz. [...] do godz. [...]), orzeczono obowiązek naprawienia szkody; kara pozbawienia wolności wykonywana była w okresie od dnia 15 maja 2021 r. do dnia 9 listopada 2021 r.;

V. wyrokiem Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 25 października 2021 r., sygn. akt II K 421/21, za: ciąg przestępstw z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. popełniony w dniu 21 marca 2020 r., w dniu 14 listopada 2020 r., w dniu 17 listopada 2020 r. i w dniu 16 grudnia 2020 r., ciąg przestępstw z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k., popełniony w dniu 21 kwietnia 2020 r., od nieustalonego okresu, co najmniej od dnia 26 sierpnia 2020 r. do dnia 31 listopada 2020 r., od lipca 2019 r. do dnia 14 listopada 2020 r. i w okresie od maja

2020 r. do dnia 26 listopada 2020 r., oraz za przestępstwo z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, popełnione w dniu 16 grudnia 2020 r., na kary jednostkowe 9 miesięcy pozbawienia wolności, 6 miesięcy pozbawienia wolności i miesiąca pozbawienia wolności, a następnie na karę łączną roku pozbawienia wolności, na poczet której zaliczono okres zatrzymania i tymczasowego aresztowania od dnia 16 grudnia 2020 r. (od godz. [...]) do dnia 21 stycznia 2021 r. (do godz. [...]), orzeczono środek zabezpieczający w postaci terapii [...] oraz orzeczono obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody i w przedmiocie dowodów rzeczowych; kara pozbawienia wolności wykonywana będzie w okresie od dnia 14 grudnia 2022 r. do dnia 8 listopada 2023 r.

Wyrokiem łącznym z dnia 3 października 2022 r., sygn. II K 352/22 Sąd Rejonowy w Oławie orzekł następująco:

I. rozłączył węzeł kary łącznej pozbawienia wolności orzeczonej w wyroku II K 421/21;

II. na podstawie art. 85 § 1 i § 2 k.k., art. 85a k.k., art. 86 § 1 i § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 oraz art. 568a § 1 k.p.k. i art. 569 § 1 k.p.k. połączył skazanemu R.M. kary grzywny orzeczone w wyrokach II K 977/19 oraz II K 1050/19 i wymierzył mu karę łączną grzywny w wymiarze 60 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 20 złotych;

III. na podstawie art. 85 § 1 k.k., art. 85a k.k., art. 86 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 81 ust. 2 cyt. ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. oraz art. 568a § 1 k.p.k. i art. 569 § 1 k.p.k. połączył skazanemu kary pozbawienia wolności wymierzone w wyroku II K 471/20 oraz II K 421/21 i wymierzył mu karę łączną roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności;

IV. na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet kary łącznej pozbawienia wolności, wymierzonej w pkt. II części dyspozytywnej wyroku, zaliczył skazanemu okres zatrzymania w dniu 3 kwietnia 2020 r. (od godz. [...] do godz. [...]), w dniu 4 czerwca 2020 r. (od godz. [...] do godz. [...]), okres zatrzymania i tymczasowego aresztowania od dnia 16 grudnia 2020 r. (od godz. [...]) do dnia 21 stycznia 2021 r. (do godz. [...]) oraz okres od dnia 15 maja 2021 r. do dnia 9 listopada 2021 r.;

V. inne orzeczenia zawarte w powyższych wyrokach i niebędące przedmiotem wyroku łącznego pozostawił do odrębnego wykonania;

VI. na podstawie art. 572 k.p.k. w pozostałym zakresie postępowanie o wydanie wyroku łącznego umorzył.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 15 lutego 2023 r., sygn. akt IV Ka 11/23, wydanym na skutek apelacji obrońcy oskarżonego, uchylił zaskarżony wyrok łączny i przekazał sprawę Sądowi *meriti* do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu wyroku podniesiono, że zachodzi konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, z uwagi na nieprawidłowe zastosowanie przez Sąd Rejonowy w Oławie prawa materialnego przy wydawaniu wyroku łącznego oraz brak rozważenia reżimu prawnego, jaki należało zastosować przy łączeniu kar pozbawienia wolności wobec skazanego R.M. W ocenie Sądu odwoławczego w przedmiotowym postępowaniu Sąd Rejonowy nie tylko nie przeanalizował sprawy pod kątem art. 4 § 1 k.k. ale też orzekł wbrew temu przepisowi. Sąd *ad quem* wskazał nadto na właściwe uregulowania prawne w zakresie wyroku łącznego, w szczególności podczas jego ferowania przy zastosowaniu zasady prawa karnego międzyczasowego. Sąd II instancji stwierdził, że wobec faktu, iż Sąd I instancji zaniechał dokonania oceny relacji zachodzących pomiędzy wskazanymi wyżej normami i nie dokonał żadnej analizy tego, czy nowe zasady orzekania kary łącznej pozbawienia wolności są względniejsze dla skazanego R.M., zachodzi potrzeba uchylenia zaskarżonego wyroku z uwagi na konieczność przeprowadzenia przewodu sądowego na nowo w całości oraz umożliwienia skazanemu ewentualnego zaskarżenia wydanego w jego wyniku orzeczenia.

Ze skargą na wyrok kasatoryjny na niekorzyść skazanego wystąpił Prokurator Okręgowy we Wrocławiu. Skarżący zarzucił naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku łącznego sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania mimo, iż w realiach niniejszej sprawy brak było ku temu przesłanek, bowiem nie doszło do uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k., art. 454 k.p.k. ani też nie zaszła konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, a tym samym nie wystąpiła tu żadna z wymienionych w art. 437 § 2 k.p.k. podstaw uzasadniających wydanie wyroku kasatoryjnego.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga okazała się uzasadniona.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że aktualnie obowiązujące przepisy procedury karnej (art. 437 § 1 i 2 k.p.k.) ustanawiają regułę, że sąd odwoławczy, po rozpoznaniu sprawy wydaje orzeczenie merytoryczne (utrzymujące w mocy zaskarżone orzeczenie lub zmieniające zaskarżone orzeczenie), a nie orzeczenie kasatoryjne (uchylające zaskarżone orzeczenie i przekazujące sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania). Możliwość wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia o charakterze kasatoryjnym stanowi wyjątek, uzasadniony bądź procesowymi ograniczeniami swobody orzekania sądu odwoławczego, bądź

też zaistnieniem takich rażących uchybień w procedowaniu sądu pierwszej instancji, które wręcz dyskwalifikują postępowanie przed sądem *a quo* jako podstawy rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, OSNKW 2019, z. 6, poz. 31).

Poza wyjątkowymi wypadkami określonymi w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k., postępowanie przed instancją odwoławczą stanowi merytoryczną kontynuację postępowania rozpoznawczego przed sądem I instancji. Sąd odwoławczy nie może ograniczyć się tylko do badania zasadności i legalności zaskarżonego orzeczenia, ale – kiedy zachodzi taka potrzeba – obligowany jest podjąć działania zmierzające do konwalidacji stwierdzonych uchybień proceduralnych postępowania pierwszoinstancyjnego, a następnie – jeżeli jest to możliwe i wskazane – także błędów w zakresie ustaleń faktycznych oraz naruszeń prawa materialnego. Postąpienie określone w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. polegające na odstąpieniu od wyżej opisanego ramowego sposobu procedowania, polegające na uchyleniu zaskarżonego wyroku oraz przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ma charakter wyjątkowy i może nastąpić jedynie w wypadkach, w których merytorycznemu orzekaniu przez sąd odwoławczy stoją na przeszkodzie zakazy wynikające z reguł *ne peius* (art. 454 § 1 k.p.k.), stwierdzenie przez ten sąd uchybienia o randze bezwzględnej przyczyny odwoławczej (art. 439 k.p.k.) lub konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego w całości. Przy tym przepis art. 454 § 1 k.p.k. nie może znajdować zastosowania w instancji odwoławczej w sprawach o wydanie wyroku łącznego - nawet odpowiednio. Wyklucza stosowanie tego przepisu specyfika postępowania o wydanie wyroku łącznego, jako aktualizującego się już po prawomocnym skazaniu sprawcy w odrębnych postępowaniach karnych (zob. uchw. składu siedmiu sędziów SN z 28.06.2018 r., I KZP 3/18, OSNKW 2018, nr 8, poz. 55 oraz wyrok SN z 11.04.2017 r., III KK 420/16, OSNKW 2017, nr 8, poz. 48, który w tym zakresie nie stracił na aktualności).

Wyjaśniając zakres przedmiotowy tej przesłanki uchylenia przez sąd odwoławczy zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania Sąd Najwyższy stwierdził, że zachodzi ona wówczas, gdy orzekający sąd pierwszej instancji naruszył przepisy prawa procesowego, co skutkowało, w realiach sprawy, nierzetelnością prowadzonego postępowania sądowego, uzasadniającą potrzebę powtórzenia (przeprowadzenia na nowo) wszystkich czynności procesowych składających się na przewód sądowy w sądzie pierwszej instancji (zob. uchwałę SN z 22.05.2019 r., I KZP 3/19, OSNKW 2019, nr 6, poz. 31).

W niniejszej sprawie taka okoliczność nie miała miejsca. Sąd Okręgowy nie wskazał na uchybienia postępowania dowodowego, braki materiału dowodowego uniemożliwiające na rozstrzygnięcie merytoryczne sprawy, nie podważył również prawidłowości przeprowadzenia poszczególnych dowodów w sprawie i poczynionych

na ich podstawie ustaleń faktycznych. Co jednak najbardziej istotne, zaskarżony wyrok bez wątpienia został oparty na pogłębionych i wszechstronnych ocenach prawnych dotyczących intertemporalnych zasad prawa karnego. Niewystarczające jednak okazało się samo tylko stwierdzenie, którym regułą Sąd *meriti* uchybił wydając zaskarżony apelacją wyrok łączny z obrazą prawa materialnego. Po stronie Sądu odwoławczego istniał bowiem obowiązek samodzielnej konwalidacji stwierdzonych uchybień, zwłaszcza uwzględniając korzystny dla skazanego kierunek prowadzonych rozważań oraz brak którejkolwiek ustawowych podstaw do wydania wyroku kasatoryjnego.

Przeszkody do merytorycznego orzekania w instancji odwoławczej nie stanowiła, akcentowana w konkluzji rozważań Sądu Okręgowego, konieczność umożliwienia skazanemu ewentualnego zaskarżenia wydanego w wyniku ponownego rozpoznania sprawy orzeczenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszcza się – jako niesprzeczne z zasadą dwuinstancyjności postępowania – orzeczenie przez sąd odwoławczy wyroku łącznego w innym zakresie niż to uczynił Sąd I instancji, oczywiście przy założeniu, że zasada kształtowania nowej kary łącznej nie będzie mniej korzystna dla skazanego, niż to uczynił Sąd I instancji (zob. post. SN z 30.04.2021 r., V KK 145/21). Także w cytowanej już uchwale składu siedmiu sędziów SN z 28.06.2018 r., I KZP 3/18, której argumentację skład rozpoznający niniejszą skargę w pełni podziela, Sąd Najwyższy wskazał, że nie narusza prawa do obrony w stopniu niemożliwym do zaakceptowania orzeczenie po raz pierwszy przez sąd odwoławczy w sprawie o wydanie wyroku łącznego kary łącznej, tym bardziej orzeczenie jej w innym zakresie, niż orzekł sąd pierwszej instancji.

Skoro więc opowiedziano się za dopuszczalnością orzeczenia przez sąd odwoławczy po raz pierwszy kary łącznej, to – wnioskując *a maiori ad minus* – za dopuszczalne uznać również należy orzeczenie przez ten sąd kary łącznej na innej podstawie prawnej, niż uczynił to sąd pierwszej instancji, zwłaszcza wówczas, gdy następuje to w wyniku uwzględnienia zarzutu podniesionego w apelacji. W każdym zaś razie nie można jednak pominąć obowiązku respektowania przez instancję *ad quem* zakazu *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.). Zakaz ten w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego w pierwszej kolejności znajduje wyraz w zachowaniu zastosowanej przez sąd pierwszej instancji zasady łączenia kar (zob. wyrok SN z 3.03.2021 r., II KS 1/21).

Stwierdzenie, że w sprawie doszło do naruszenia podniesionego w skardze przepisu art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. nakazywało jej uwzględnienie, co skutkowało musiło uchyleniem zaskarżonego wyroku Sądu odwoławczego i przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Ponownie rozpoznając sprawę Sąd ten będzie miał na uwadze powyższe zapatrywania Sądu Najwyższego.

Z tych wszystkich względów należało orzec jak w części dyspozytywnej wyroku.

(J.D.)

[as]